

Saudi Arabistan, Körfez bölgesinde hâkim konumunu pekiştirebilmek için Körfez İşbirliği Konseyi'nin kurulmasına ön ayak olmuştur.

Saudi Arabistan'ın Dış Politikasını Şekillendiren Faktörler

Factors Shaping the Foreign Policy of Saudi Arabia

Ertan EFEGİL

Abstract

Saudi Arabia is one of the regional powers in the Middle East. For that reason, analyzing the foreign policy principles of Saudi Arabia, the factors affecting its foreign policy and its political system has a vital importance in order to understand the Saudi regime's foreign policy attempts. The Saudi regime views itself as a leader of the Muslim World. It has pursued different foreign policy principles at three diverse levels. At the international level, it has close and strategic partnership with the United States. In the Middle Eastern geopolitics, it gives priority to the regional balance of power. It sees the Gulf region as its own sphere of influence. In line with this mentality, the Saudi regime is rejecting the democratization demands of the local people during the Arab Spring as well as feels alarmed that Iran will dominate regional politics through having close cooperation with Shiites scattered across the region.

Keywords: Saudi Arabia, Foreign Policy, Islam, Oil, Arab Spring

* Yazının hazırlanmasındaki katkılarından ötürü Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araş. Gör. Recep Tayyip Gürler'e ve Araş. Gör. Ahmet Uçağa'ya teşekkür ederim.

Ortadoğu'daki Arap halklarının çoğunluğu, Arap Birliği fikriyle kendi öz kimliklerini özdeşleştirmektedir. Ancak Suudiler, kendi Arap kimliklerini ifade ederken, siyasi ideoloji olarak gördükleri laik Arap milliyetçiliğini ret ederler. Suudiler arasında kimliği belirleyici temel unsur, kan bağına dayalı kimliktir.

Modern bir petrol üretici ülke olmasına rağmen, Suudi Arabistan, askeri açıdan zayıftır. Dünyanın en büyük petrol üreticisi ve petrol ihracatçısı olan Suudi Arabistan, bu özelliğinden ötürü, bölgenin en büyük ekonomisine sahiptir. Aynı zamanda İslamiyet açısından iki kutsal şehir olan Mekke ve Medine, Suudi Arabistan sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu özelliğinden ötürü, Suudi Arabis-

tan, kendisi için Müslüman Dünyasında liderlik rolü öngörmektedir.¹

Suudi Arabistan'ın dış politikasının temel iki amacı bulunmaktadır: Ülkeyi yabancı hâkimiyetinden veya işgalinden korumak ve el-Suud ailesinin ülke içerisindeki iktidarının istikrarını güvence altına almaktır. El-Suud ailesi, dış

politikayı, kendi iktidarının ve Suudi devletinin güvenliğini sağlamak amacıyla başvurdukları pek çok araçtan birisi olarak kullanırlar. Diğer taraftan, Suudi Arabistan'ın dört dış politika ilkesi bulunmaktadır: İslami hayatı bölge ve dünya genelinde korumak, ulusal ekonomik refahı muhafaza etmek, Arap ve İslam ülkelerine yardımda bulunmak ve rejimin hayatta kalmasını sağlamak. Yine de Suudi Arabistan için en temel dış politika ilkesi, rejimin güvenliğidir.²

Suudi Arabistan, uluslararası ilişkilere ilişkin dünya görüşünü geleneksel İslami anlayışa göre şekillendirmiştir. Bu anlayışa göre, dünya, iki birbirleriyle sürekli çatışma halinde olan kampa ayrılmaktadır: İnananlar (Dar-ül İslam ki bu gruba Hıristiyanlar, Yahudiler ve Zerdüştler dâhildir) ve İnanmayanlar (Dar-ül Harb). Bu bakış açısı, üç güçlü temanın ürünüdür: Arap kimliğine yapılan güçlü vurgu, İslam'a derin ve saygılı bağlılık ve kendilerini İslam-dışı dünyadan fiziksel olarak izole etme. Aynı zamanda Suudi Arabistan'ın dış politikasında iki görüşte yansıtılmıştır: a) İslam mirasına sahip olduğunu düşünmesinden ötürü kendisinde olağanüstü kültürel özgüven hissetmesi ve b) dış dünyada düşmanlar tarafından çevrelendiklerini düşünerek sürekli güvensizlik içerisinde olması.³

Suudi Arabistan'ın dış politikasında, hem Arapçılık (Arap Birliği) hem de İslamcılık düşünceleri aynı anda yer almaktadır. Ancak Suudi Arabistan, bir yandan gerçek İslami görüşün temsilcisi olarak kendisini görürken, diğer yandan Arap Birliği fikirlerinden de aşırı derecede rahatsızlık duymaktadır. Çünkü bu tür akımlar, bölgesel ve ülke içi istikrara olumsuz etkide bulunabilir. Bu düşüncelerinden ötürü, Suudi yönetimi, sadece bölgedeki askeri ve ekonomik güç değişimlerine karşı değil, aynı zamanda kendi yerel meşruluğuna ve güvenliğine yöneltilen siyasi tehditlere de aşırı tepki göstermektedir.

Ancak halkın Arap Birliği'ni ve İslami anlayışı destekleyen görüşlerinden ötürü, Suudi Arabistan, İsrail ile ilişki kurmaktan sakınmakta ve Filistin sorununda İsrail karşıtı tavır almaktadır. Diğer yandan ABD ile ilişkilerinde daha dengeli ilişkiler gütmek zorunda kalmaktadır. Halkın bu

yöndeki eğilimleri, Suudi yönetimin dış politika seçeneklerini sınırlandırmaktadır. Bölgesel dengelelere bakıldığında, aslında İsrail, Suudi Arabistan için potansiyel bir müttefik olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat Suudi Krallık, İsrail ile resmi ilişki içerisinde olmamıştır. Hatta Camp David Antlaşmasını bile resmen kabul etmediğini deklare etmiştir.⁴

Ortadoğu'daki Arap halklarının çoğunluğu, Arap Birliği fikriyle kendi öz kimliklerini özdeşleştirmektedir. Ancak Suudiler, kendi Arap kimliklerini ifade ederken, siyasi ideoloji olarak gördükleri laik Arap milliyetçiliğini ret ederler. Suudiler arasında kimliği belirleyici temel unsur, kan bağına dayalı kimliktir.⁵

Suudi Arabistan yönetimi, Arabistan topraklarının İslam'ın doğuş yeri olmasından ve İslami yaşam yollarının korunması için sahip olduğu sorumluluktan ötürü özel bir gurur duymaktadır. Suudilere göre, kutsal şehirlerin koruyucuları olmalarından ötürü, kendilerini Müslüman dünyada İslami yaşam biçimini savunmakla yükümlü görmektedir. Ayrıca Yahudi devletini kurmak için Arap halklarına yapılan haksızlıklardan ve Sünni İslam Dünyasının üçüncü kutsal mekânı olan Kudüs'teki el-Aksa Camii'nin İsrail tarafından işgal edilmesinden dolayı Kral Faysal, Filistin davasına güçlü destek vermişti.⁶

Suudi Arabistan'ın dış politikası üç farklı düzeyde farklı ilkeler ve anlayışlar doğrultusunda yürütülmektedir.

Bu düzlemlerin ilki, uluslararası düzlemdir. Bu düzlemde, Suudi Arabistan, ABD'nin bölgedeki en önemli stratejik müttefiki ve dünya enerji sektöründe en önemli üretici ülke olarak ortaya çıkmaktadır. ABD ile stratejik müttefiklik ilişkileri, Suudi rejime, büyük askeri ve ekonomik menfaatler sağlamaktadır. Amerikan yönetimleri, Suudi Arabistan'ın siyasi istikrarına ve rejiminin güvenliğine hayati önem vermektedir. Ancak bu durum gerek ülke içerisinde gerekse Arap milletleri arasında eleştirilere neden olmaktadır. Özellikle bölgesel yayılmacı/devrimci rejimler tarafından tehdit edildiğini hissettiği takdirde, Suudi Arabistan, iç ve bölgesel tepkilere rağmen,

kendi güvenliğini muhafaza altına almak amacıyla Amerikan yönetimini ve askeri birliklerini yardıma çağırabilmektedir.⁷ Örneğin, 1991 yılındaki Körfez Savaşı sırasında, Irak tehdidi karşısında topraklarına Amerikan askerlerinin konuşlandırılmasına izin vermiştir.

İkinci düzlem ise bölgesel politika düzlemidir. Bu düzlemde, Suudi Arabistan, Ortadoğu jeopolitiğinde statükocu devlet olarak mevcut düzeni korumaya yönelik dengeleyici rol oynamakta ve bu role uygun dış politika adımları belirlemektedir. Daha açık ifadeyle, eğer Mısır, İran ve/veya Irak gibi revizyonist bölgesel güçlerin bölgenin güç dengesini bozacak hamlelerde bulunması halinde, Riyad yönetimi, ABD yönetimi ile ilişkilerine zarar vereceğini düşünse bile, bölgesel dengeyi muhafaza edebilmek için gerekli adımları atmaktan çekinmemektedir. Örneğin, Arap Baharı sırasında, İran'ın Şii Hilali kurma ihtimali üzerine, Suudi Arabistan Kralı, Türkiye'yi ziyaret ederek, Sünni cephesini güçlendirmeye gayret etmiştir.⁸ Ayrıca Suudiler, Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Arap Birliği politikasına şiddetle karşı çıkmıştır.

Diğer taraftan, Suudi Arabistan, askeri açıdan zayıf devlet olduğu için bağımsızlığını ve özerkliğini bölgesel hegemon güçlerden korumaya gayret etmiştir ve halen daha etmektedir. Bu nedenle Ortadoğu'ya ilişkin olarak, her zaman kendi güvenliğine tehdit oluşturacak çatışmalardan kaçınmıştır ve olası tehditlere karşı müttefiklik ve işbirliği arayışı içerisinde olmuştur. Bu yaklaşımları da, dış politikasının temel ilkeleri olarak benimsemiştir. Örneğin, Suudi Arabistan, Haşimilerin, Arap Birliği kurma arayışlarına iki sebepten ötürü karşı çıkmıştır. Birincisi, Haşimileri dengeleme çabasıdır. İkincisi ise, Haşimilerin, Suudi rejiminin güvenliğini tehdit etmesidir.⁹

Bu anlamda 1979 İran İslam Devrimi ve Saddam Hüseyin'in Baas milliyetçiliği politikası, Suudi Arabistan için ciddi tehdit olarak ortaya çıkmıştır. İran İslam Devrimi, Suudi Arabistan rejimini gayri İslami olarak nitelendirmişti ve Suudi Arabistan'daki Şii azınlığı rejime karşı teşvik etmişti.¹⁰ Saddam Hüseyin de rejimini, Arap milliyetçiliği söylemi üzerine inşa etmişti ve Saddam re-

jiminin İslami söylemleri, İran rejimi gibi, Suudi rejimini gayri meşru görüyordu.¹¹

Üçüncü düzlem ise, Arap Yarımadasıdır. Arap yarımadasına ilişkin olarak, Suudi Arabistan, Yemen ve Körfez ülkeleri gibi zayıf komşu monarşi rejimleri üzerinde hegemon rol oynamaktadır. Bu coğrafi alanda, kendi hâkimiyetini kıracak her türlü girişime şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü bu bölgeyi kendisinin etki alanı olarak görmektedir. Suudi Arabistan, Körfez bölgesinde hâkim konumunu pekiştirebilmek için Körfez İşbirliği Konseyi'nin kurulmasına ön ayak olmuştur. İran'ın bölgeye yönelik tehdidinden ötürü, Körfez ülkeleri de, Suudi Arabistan ile müttefiklik ilişkileri içerisinde bulunmayı tercih etmektedir.¹²

Suudi Arabistan, Ortadoğu jeopolitiğinde, Arap ulusu/Arap milliyetçiliğine dayalı politikaları/söylemleri kendi ulusal bağımsızlığı, güvenliği ve toprak bütünlüğü açısından tehdit olarak nitelendiriyordu. O nedenle Suudi Arabistan, bölge politikasının temelini İslam kavramını yerleştiriyordu. Bu bağlamda Arap olmayan, ama Müslüman olan Türkiye gibi bölgesel devletlerle dostluk kurmaya gayret etmiştir. Ayrıca bu hedefini hayata geçirebilmek için 1965¹³ yılında İslam İşbirliği Teşkilatı'nın kurulmasına ön ayak oldu. Diğer taraftan Suudi Arabistan, Müslüman Kardeşler gibi İslamcı gruplar ile bağlarını muhafaza etmiştir. Suudi Arabistan, muhalif gruplarla ilişkilerini, diğer Arap yönetimlerine karşı baskı unsuru olarak kullanmış ve bu ülkelerin dış politikalarını etkilemeye çalışmıştır.¹⁴

Soğuk Savaş döneminde, Suudi rejimi, Sovyetler Birliği'ne ve dolayısıyla Komünizme karşı antipati beslemiştir. Suudiler, ateist komünist rejimi, tüm Müslüman dünya için bir tehdit olarak algılamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise, Suudiler, kendi rejimlerinin güvenliği açısından öncelikli tehdit olarak bölgesel çatışmaları görmektedir. Örneğin, 1990 yılındaki Irak'ın Kuveyt'i işgali, El-Kaide'nin terör eylemleri, Filistin sorunu gibi bölgesel sorunları, öncelikli tehdit unsurları olarak görmektedir. Bu nedenle Suudi rejimi, bölgesel çatışmalara müdahil olmaktadır. Kimisinde arabuluculuk girişiminde bulunmakta, ki-

Suudi Arabistan, Suriye’de muhalifleri destekleyerek, İran’ın bu ülke üzerindeki etkisini azaltmayı ve kendi kontrolünde Sünni bir oluşumun ortaya çıkmasını arzu etmektedir.

misinde ise, daha farklı araçları/yöntemleri kullanabilmektedir.¹⁵

Toprak ve Nüfus Yapısı

Suudi Arabistan’ın yüzölçümü, yaklaşık iki milyon kilometrekaredir. Devasa coğrafi alanına rağmen, Suudi Arabistan’ın nüfusu oldukça azdır. Küçük nüfusuna ve zengin petrol yataklarına rağmen, Suudi Krallık, günümüze kadar sosyo-ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Suudi Arabistan, Ortadoğu jeopolitiğinde, homojen nüfus yapısına sahip yegane ülkedir. Bütün Suudi vatandaşları, Arap ve Müslüman’dır.¹⁶

Ancak Suudi Arabistan’da, bireylerin kimliğini, ulusal özellikler değil, aşiret ilişkisi ve böylece kan bağları belirlemektedir. Bireyler, devletin egemenliğine değil, öncelikle kendi aşiretlerine bağlılık göstermektedir. Bu nedenle Suudi yöne-

ticiler için siyasi sınırlar geleneksel olarak belirleyici unsur değildir. Sonuçta, geniş aile, Suudi Arabistan’da en önemli sosyal kurumdur.¹⁷

Ekonomik Koşullar

Petrol, Suudi Arabistan ekonomisinin belkemiğini oluşturmaktadır. Ülkenin tüm gelirlerinin yüzde 75’ini, ihracat gelirlerinin yüzde 90’ını petrol sektörü karşılamaktadır. Dünya petrol rezervlerinin yaklaşık yüzde 25’i Suudi Arabistan topraklarındadır. Petrol gelirleri sayesinde, Suudi Arabistan, dünya ekonomik ve stratejik sektörlerine entegre olmuştur. Ayrıca petrol gelirleri sayesinde Suudi Arabistan yüklü miktarlarda askeri donanım satın alabilmektedir.

Aynı zamanda petrol rezervleri, Suudi Arabistan ile ABD arasındaki stratejik ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Petrol ihracatının sürekliliğini sağlama karşılığında, Amerikan yönetimleri,

Suudi Arabistan, Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan demokratikleşme taleplerine karşı bir tutum sergilemektedir. Çünkü bölgedeki gelişmelerin hem kendi rejiminin geleceğini hem de ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit ettiğini öngörmektedir.

1940'lardan bugüne kadar, Suudi Arabistan'ın siyasi istikrarını ve askeri güvenliğini güvence altına almaktadır. Bu nedenle Suudi Arabistan, dış politika ekonomi alanlarında çok az özerkliğe sahiptir. Çünkü Suudi Arabistan'ın ekonomik ve siyasi istikrarı, Amerikan yönetimlerinin desteğine ve iyi niyetine bağlıdır. Bu nedenle Suudi rejim, ABD'nin önderliğini talep etmek zorunda kalmaktadır.¹⁸

Diğer taraftan petrol gelirlerinin büyüklüğü, petrol üretim hacmi ve petrol üretim seviyelerini değiştirebilme kabiliyeti, Suudi Arabistan'ı dünya ekonomisinde etkili oyuncu haline getirmektedir. Suudi Arabistan, bu kabiliyetini uluslararası politikada manivela gücü olarak kullanmaktadır. Örneğin, Suudi Arabistan, 1960 yılında OPEC'in kurulmasında ve 1973-1974 yıllarında petrol ambargosunda belirleyici rol oynamıştır.

Suudi Kraliyet ailesi, ülkedeki petrol üreticisi firma olan ARAMCO'ya hâkimdir. Bu nedenle, Kraliyet ailesi, kendi varlığını koruyabilmek ve sürdürürebilmek için halkın ve/veya kabilelerin desteğine ihtiyaç duymamaktadır.¹⁹

Siyasal Kültür

Suudi Arabistan kültürünün temelinde, İslami anlayış yatmaktadır. Davranışın yüksek düzeyde kişiselleştirilmesi ve güçlü kişisel onura sahip olunması gibi unsurlar da Suudi kültürünün diğer parçalarıdır. Suudi yöneticiler ve halkı, kişisel ve kolektif onura öncelik vermekte ve kendi ırkının diğer toplumlara nazaran daha üstün olduğuna inanmaktadır. Çünkü Suudiler arasında, diğer bölge halklarına nazaran, Batı dünyası karşısında bir eziklik ve/veya aşağılık kompleksi

hissi bulunmamaktadır. Kendilerini Batı kültürü karşısında eşit görmeyen Suudiler hatta kendi kültürlerinin laik Batı kültüründen daha üstün olduğunu düşünmektedir. Böylece Suudiler kendilerini "evrenin merkezinde görme" eğilimi içerisindedir. Ayrıca Suudiler, kişisel statülerini maddi zenginlik veya başarıdan ziyade kan bağı ile edinmektedirler.²⁰

Suudi Arabistan'ın siyasal kültürü İslam'dan ayrı düşünülemez. Ülkenin siyasal ideolojisini Vahhabilik oluşturmaktadır. Bu nedenle Suudi yönetimi Vahhabilik anlayışını İslam âlemine yaymaya gayret etmektedir. Bu hedefi açısından Suudi rejim, Batılılaşma girişimlerini ve Şiiliği kendi İslami anlayışları açısından tehdit olarak algılamaktadır.²¹

Karar Alma Süreci

Suudi Arabistan, el-Suud ailesi tarafından yönetilen İslami bir monarşi rejimidir. Kral, el-Suud ailesinin diğer üyelerinin uzlaşmacı desteği sayesinde iktidarda kalabilmektedir. Kral, hem devletin hem de hükümetin başıdır. Ancak Kral, mutlak bir hükümdar değildir. Çünkü Kral, kararlarını oluştururken, ailenin diğer üyeleri ile uzlaşmak zorundadır. Ancak bu sayede hareket kabiliyeti edinebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, Kral, kendi hükümetinin politikalarını meşrulaştırabilmek için karar alma sürecinde yer alan tüm aktörlerin (ailenin diğer üyelerinin) istişare yoluyla onayını almalı ve uzlaştırıcı bir tavır sergilemelidir.²²

Hükümet üyeleri el-Suud ailesinin mensuplarıdır. Bu nedenle, hükümet üyeleri arasındaki ilişkiler ileri düzeyde kişiselleştirilmiştir. Fakat yine

de resmi siyasi kurumlar arası ilişkilere belli yasal standartlar getirilmeye çalışılmaktadır.

Ülkede, Parlamento bulunmamaktadır. Fakat onun yerine, istişari bir kurul bulunmaktadır. Şura olarak adlandırılan bu kurulun üyeleri arasında işadamları, teknokratlar, gazeteciler, İslam âlimleri ve profesyonel askerler yer almaktadır. Bu kurul, iç ve dış politikaları gözden geçirip değerlendirme yapabilmektedir.²³

Suudi Arabistan'ın iç siyasi süreci, üç temel düzeyde işlemektedir: Kraliyet ailesinin politikaları, ulusal ve bürokratik politikalar. Bu süreçlerin tümü neredeyse sadece kendi düzeylerinde işlemektedir. Ancak yine de birbirleriyle oldukça ilişkilidir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, kraliyet ailesinin üyeleri arasındaki ilişkilerde uzlaşma kavramı anahtar rol oynamaktadır. Ama Kraliyet ailesinde, aile üyeleri arasındaki ilişkilerde, aile, nesil, kıdem ve kardeşlik ilişkileri belirleyici rol oynamaktadır. Hükümet, Kralın hayatta olan oğulları tarafından oluşturulmaktadır. Oğulların siyasi/bürokrasi içerisindeki konumları da, doğum durumlarına göre belirlenmektedir. Kralın bazı torunları üst düzey görevlere atanabilirler, ancak genellikle babalarının neslinden daha az etkilidirler.

Kraliyet ailesinin en kıdemli üyeleri, ulusal güvenlikle ilgili kabinenin en üst makamlarını işgal etmektedirler. Üst düzey teknokratlar, kralın başdanışmanı olabilmekte, kendi alanlarında sorumluluk olabilmekte ve operasyonel karar vericiler olarak görev üstlenebilmektedir.

Dış politikayı belirleyen aktörler ise bütün önemli siyasi konularda etkindirler. Dış politika sürecine iktidardaki ailenin hâkimiyet kurması nedeniyle, karar alma süreci, rasyonel-bürokratik anlayışa uygun olarak işlememektedir. Diğer bir ifadeyle, karar alma süreci, aile içi anlaşmazlıklar ve farklılıklar, kaçınılmaz olarak bir alandan diğerine yayılabilmektedir. Böylece dış politika konularını aile üyeleri birbirlerine karşı koz olarak kullanabilmektedir.²⁴

Suudi Arabistan yönetimi, önemli dış politika kararlarını meşrulaştırmak için dini liderlerden fetva almaya öncelik vermektedir. Örneğin, Kral Fahd, Körfez Savaşı sırasında Amerikan askerlerinin yaptığı işgali haklı gösterebilmek için dini liderlerden fetva almıştır.²⁵

Ayrıca 1992 yılında Suudi rejim, Danışma Konseyi'ni kurmuştur. Konseyin bünyesinde Dış İşler Komitesi de yer almaktadır. Komitenin görevi, dış politikaya ilişkin konular hakkında hükümete tavsiyelerde bulunmaktadır. Ancak yine de Dışişleri Bakanı, Suudi Arabistan'ın dış politikasının genel ilkelerini çizmektedir. Bakanın belirlediği ilkelere uygun olarak Danışma Konseyi tavsiyelerde bulunmaktadır.

Suudi Arabistan yönetimi, iki temel dış politika aracını kullanmaktadır: 1) Petrol üretim seviyesi ve 2) dış mali yardımlar.²⁶

Arap Baharına Suudi Arabistan'ın Yaklaşımı²⁷

Suudi Arabistan, Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan demokratikleşme taleplerine karşı bir tutum sergilememektedir. Çünkü bölgedeki gelişmelerin hem kendi rejiminin geleceğini hem de ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit ettiğini öngörmektedir. Aynı zamanda Mübarek yönetimi gibi güçlü bölgesel müttefiklerini kaybeden Suudi Arabistan, İran'ın bölgedeki etkisinin artmasından endişe etmektedir. Arap Baharı ile birlikte, Suudi Arabistan ile İran arasında ideolojik ve jeopolitik rekabet en üst düzeye çıkmıştır. İran nükleer programına karşı tavır alan Suudi Arabistan, nükleer silaha sahip bu ülkenin bölgedeki etkisinin daha fazla artacağını öngörmektedir.²⁸

İran'ın Körfez ülkeleri, Irak, Suriye ve Lübnan'da etkisinin arttığını ve artmaya devam edeceğini öngören Suudi Arabistan, zamanla bu durumun kendi ülkesindeki Şii unsurları da etkileyeceğini ve gösterilerin ortaya çıkacağını düşünmektedir.²⁹

Bahreyn'de gösterilerin bastırılması için bir askeri birliğini bu ülkeye gönderen Suudi yönetim, Bahreyn hükümetinin demokratik reform girişimlerine de engel olmuştur. Yemen'deki ge-

lişmeleri, Bahreyn'de olduğu gibi, kendi bölgesel üstünlüğüne karşı bir meydan okuma olarak algılayan Suudi Arabistan, bu ülkeye müdahale ederek, bir antlaşmanın imzalatılmasını, barışçıl yollarla geçiş sürecinin sağlatılmasını ve Devlet Başkanı'nın da herhangi bir suçlamaya maruz kalmadan ülkeyi terk etmesini sağlamıştır.³⁰

Suriye'de ise Suudi Arabistan muhalif grupları desteklemektedir. Suriye'de muhalifleri destekleyerek, İran'ın bu ülke üzerindeki etkisini azaltmayı ve kendi kontrolünde Sünni bir oluşumun ortaya çıkmasını arzu etmektedir.

Bölgedeki güç dengesini muhafaza edebilmek için yoğun çaba harcayan Suudi Arabistan, Amerikan yönetiminin 2003 yılından bu yana bölgeye yönelik izlediği politikadan memnun değildir. Özellikle ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgali, Mübarek yönetimine görevden ayrılması yönünde çağrıda bulunması, Bahreyn'e askeri birlik gönderme konusunda isteksiz davranması ve Suriye muhalefetine askeri destek sağlamaması, Suudi Arabistan'ın bu ülkeye karşı güvensizlik hissetmesine neden olmaktadır.³¹

Başlangıçta Mısır'daki Müslüman Kardeşleri tehdit olarak algılayan Suudi Arabistan, Filistin sorununda doğrudan bir rol üstlenmeyi ve Ürdün'ün Körfez İşbirliği Örgütü çatısı altına girmesini istemektedir.³²

Suudi Arabistan, Türkiye'nin bölgedeki aktif politikasından memnuniyet duymaktadır. Öncelikle Suudi yetkililere göre Türkiye, Yemen ve körfez bölgesinde herhangi bir şekilde Suudi Arabistan'ın etkisini ortadan kaldıracak adımlar atmaktan kaçınmaktadır. Aksine Türkiye'nin bölgedeki girişimleri, İran'ı dengelemektedir. Arap Dünyasının iç işlerine fazlaca müdahale etmeyen Türkiye, bölgede Arap olmayan laik bir cumhuriyettir. Bu da Türkiye'nin bölgedeki muhtemel mezhepsel etkisini sekteye uğratmaktadır.³³

Sonuç

Suudi Arabistan, Ortadoğu bölgesinin en büyük ekonomisine sahiptir. Müslüman Dünyasının li-

deri olarak kendisini görmektedir. Kendi ülkesini yabancı işgalinden korumaya gayret eden Suudi ailesi, ulusal çıkar olarak, ülke yönetimindeki durumlarını muhafaza etme ilkesini görmektedir. Arap Baharı sırasında meydana gelen gelişmeleri de, bu ilkeler ışığında değerlendirmektedir. Siyasal ve ekonomik reform süreçlerine karşı olan Suudi Arabistan, bölgesel denklemleri de bu bakış açısına şekillendirmeye çalışmaktadır.

Diğer taraftan Suudi Arabistan, geleneksel İslami anlayışa uygun olarak uluslararası sistemi tanımlamaktadır. Bu bakış açısına uygun olarak, Arap kimliğine güçlü vurgu yapan Suudi Arabistan, yine de Arap Birliği politikasına, kendi rejimine karşı tehdit olarak görmüştür.

Kendi halkının tepkisinden çekinen Suudi rejim, İsrail yönetimi ile siyasi ve diplomatik ilişki kurmaktan sakınmaktadır.

Suudi halkının kimliğini belirleyen temel unsur, kan bağıdır. Bu nedenle halk, devletten ziyade, kendi aile yapılarına daha fazla bağlıdır.

Suudi Arabistan dış politikasında üç farklı düzlem bulunmaktadır. Uluslararası düzlemde, Suudi rejim, ABD ile müttefiklik ilişkilerine özel önem vermektedir. ABD ile ilişkilerinde petrol ve askeri boyut etkin konumdadır. Bölgesel düzlemde ise, Suudi yönetim, Ortadoğu jeopolitiğinde güç dengesine dikkat etmektedir. Bu dengeyi bozacak her türlü girişime karşı politikalar izlemektedir. Bu nedenle bölgesel gelişmeleri mezhepsel düzlemde değerlendirmektedir. Üçüncü düzlemde de, Körfez bölgesini kendi etki siyasi kararlarına uygun şekilde davranmasını istemektedir. Bu düşüncesine uygun olarak, Suudi Arabistan, Yemen ve Bahreyn'deki olaylara müdahale etmekte beis görmemektedir.

Suudi Arabistan, Krallık rejimine sahiptir ve halkın geneli siyasal hayata yön verme yetkisine ve imkânına sahip değildir. Ülkede kararları, Suudi ailesinin ileri gelenleri vermektedir. Devlet kurumları ise Suudi ailesinin mensuplarının doğrudan kontrolü altındadır.

DİPNOTLAR

- 1 A.B.D. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, "Suudi Arabistan Ülke Künyesi / U.S. State Department, Bacground Note: Saudi Arabia", <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3584.htm>, (Son Erişim: 22 Şubat 2013).
- 2 Helen Chapin Metz (der.), *Saudi Arabia: A Country Study*, Washington: GPO for the Library of Congress, 1992.
- 3 Madawi Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, New York: Cambridge University Press, 2002, s. 35.
- 4 Othman Al-Rawaf, "A Saudi View on Gulf Stability and the Peace Process," Josef Janning ve Dirk Rumberg (der.), *Peace and Stability in the Middle East and North Africa*, Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishers, 1996, ss. 49-59
- 5 Muhittin Ataman & Yurdanur Kuşçu, *Suudi Arabistan'da Siyasal ve Toplumsal Hareketlerin Gelişimini Etkileyen Faktörler*. Alternatif Politika, Cilt.4, Sayı. 1, Şubat 2012, s. 1-26.
- 6 Joseph Nevo, "Religion and National Identity in Saudi Arabia", *Middle Eastern Studies*, Cilt 34, Sayı 3, Temmuz 1998, s. 47.
- 7 Naveed S. Sheikh, *The New Politics of Islam: Pan-Islamic Foreign Policy in a World of States*, s.44.
- 8 William Ochsenwald, "Saudi Arabia and The Islamic Revival", *International Journal of Middle East Studies*, Cilt 13, Sayı 3, Ağustos 1981, s. 271-286.
- 9 Zekeriya Kurşun, "Tarihten Günümüze Suudi Arabistan", <http://www.ordaf.org.tr/tarihten-gunumuze-suudi-arabistan.aspx>.
- 10 Herayir Dukmeçyan, "Conbeşhaye İslamiye Muasır", (der.) Cihane Arap, (ter: Hamid Ahmedi), Keyhan Yayınları, 1383, s. 245-248.
- 11 Amatzia Baram, "Saddam Husayn: Between his Power Base and the International Community", *Middle East of International Affairs*, Cilt 4, Sayı 4, Aralık 2000, s. 11.
- 12 Reyadh Alasfoor, *The Gulf Cooperation Council: Its Nature and Achievements. A Political Analysis of Regional Integration of the GCC States 1979-2004*, Lund Political Studies, 149, Department of Political Science Lund University, pp. 78-96.
- 13 http://www.oic-oci.org/page_detail.asp?p_id=52.
- 14 Naveed S Sheikh, s. 44.
- 15 Dışişleri Bakanlığı, "Suudi Arabistan'ın Siyasi Görünümü", <http://www.mfa.gov.tr/suudi-arabistan-siyasi-gorunu-mu.tr.mfa>.
- 16 U.S. State Department, "Bacground Note: Saudi Arabia", <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3584.htm>, (Erişim tarihi: 25 Şubat 2013).
- 17 Jozeph Nevo, "Religion and National Identity in Saudi Arabia", *Middle Eastern Studies*, c. 34, n. 3, 1998, ss. 34-53.
- 18 Kadir Türk, *Mısır ve Suudi Arabistan'ın Ekonomik Yapıları ile Karşılıklı Ekonomik İlişkilerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- 19 Fuad el-Farsi, *Modernity and Tradition: The Saudi Equation (Modernite ve Gelenek: Suudi Denklemi)*, Londra: Kegan Paul International, 1990, s. 16-22.
- 20 David Holden ve Richard Johns, *The House of Saud: The Rise and Rule of the Most Powerful Dynasty in the Arab World (Suudi Ailesi: Arap Dünyasının en Güçlü Hanedanının Yükselişi ve Yönetimi)*, New York: Hoit, Rinehart and VVinston, 1981, s. 19-25; H. St. John Philby, *Saudi Arabia*, Londra: Ernest Benn Limited, 1955, s. 33-59.
- 21 Hanbeli İslam ekolü, Sünni teoloji içerisinde en küçük mezhebi temsil eder. Hanbelilik esasında dört mezhepten biri olarak, Osmanlı hakimiyeti sırasında geniş Osmanlı memleketinin baskın bir kısmındaki kadı (hakim) ların mezhebe bağlı olması ile güçlenmiştir. Hanbeli mezhebi on sekizinci yüzyılda, muttaki bir vaiz olan Muhammed bin Abudvahhab'ın Arap dünyasının en büyük dini ekollerinden biri olan Ibn Teymiyye'nin öğretilerini yeniden canlandırması ve Muhammed bin Suud ile anlaşması ile, yeniden güçlenmiştir. Bkz. Abdullah el-Salih el-Usaymin, *al-Shaykh Muhammed bin Abdul Wahhab*, Riyad: Darü'l-Ulum, tarihsiz.
- 22 R. Hrair, Dekmejiyan, "Saudi Arabia's Consultative Council" (Suudi Arabistan'ın İstişari Meclisi), *The Middle East Journal* Cilt 52, Sayı 2, Yaz 1998, s. 204-18.
- 23 Bu adımların 1992 yılından başlayarak, Riyad'ın resmi olarak Meclis el-Şura (Şura Melisi) oluşturması ve ülkenin Anayasasını uyarlaması ile atıldığı ile ilgili bir tartışma gündeme gelebilir. Bkz. David E. Long, *The Kingdom of Saudi Arabia (Suudi Arabistan Krallığı)*, Gainesville: Florida Üniversitesi Yayını, 1997, s. 129.
- 24 David Holden ve Richard Johns, s. 19-25; H. St. John Philby, ss. 40-51.

- 25 Joseph A. Kechichian, "Saudi Arabia's Will to Power", *Middle East Policy*, Cilt 7, Sayı 2, Şubat 2000, s. 47-60.
- 26 Bu açıdan bakıldığında Riyad 1962 yılında Dünya Müslüman Ülkeler Birliği'nin oluşumuna öncülük etmiş ve yıllar boyunca birçok İslami çalışmaya manevi ve finansal destek göstermiştir. Yine buna bir örnek olarak Kral Fahd 26 Ekim 1986'da "majesteleri" olan resmi unvanını "Hadimu'l Haremeyn" (iki kutsal mescidin hizmetkarı) olarak değiştirmiştir. Bkz. "Fidei Defensor", *The Economist*, 301: 7471, 8 Kasım 1986, s. 49.
- 27 Detaylı bilgi için bakınız: Madawi Al-Rasheed, "Saudi Arabia: Local and Regional Challenges", *Contemporary Arab Affairs*, Cilt 6, Sayı 1, 2013, s. 28-40; Saud Mousaed Al Tamamy, "Saudi Arabia and the Arab Spring: Opportunities and Challenges of Security", *Journal of Arabian Studies: Arabia, the Gulf, and the Red Sea*, Cilt 2, Sayı 2, 2012, s. 143-156; Simon Mabon, "Kingdom in Crisis? The Arab Spring and Instability in Saudi Arabia", *Contemporary Security Policy*, Cilt 33, Sayı 3, 2012, s. 530-553; Mohammed Nuruzzaman, "Politics, Economics and Saudi Military Intervention in Bahrain", *Journal of Contemporary Asia*, 2013, s. 1-16.
- 28 Neil MacFarquhar, "Saudi Cash is the Key to Quiet in the Kingdom," *The International Herald Tribune*, 10 Haziran 2011, s. 4.
- 29 Suudi Arabistan nüfusunun yaklaşık yüzde 15'i, Şii'dir.
- 30 "Gulf Cooperation Council sets up 20 bn-dollar fund for Bahrain, Oman projects", *Saudi Press Agency*, 11 Mart 2011.
- 31 "US pulls out of Saudi Arabia", *BBC News*, 29 Nisan 2003.
- 32 Sultan Sooud Al Qassemi, "Katar'ın İhvan'la ilişkileri, Körfez ülkelerini birbirine düşürüyor", 9 Şubat 2013, <http://www.ydh.com.tr/haber.php?HID=11472>.
- 33 "Davutoğlu: Suudi Arabistan ilişkileri, Arap Dünyası ile ilişkilerin En Önemli Ayağı", *lukah News*, http://www.alukah.net/World_Muslims/0/9123.

- Sigare, ıçki, silah bıraksınlar !
Yerine elektronik olmaları
kullansınlar, onu bunu bilmem !